

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2017:B4

Sankt Nicolai kyrka

Restaureringsåtgärder på stiglucka, grindstolpar och kyrkogårdsmur

Antikvarisk medverkan

Sturestaden 3:5
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Sara Bäckman

Sankt Nicolai kyrka
Restaureringsåtgärder på stiglucka, grindstolpar
och kyrkogårdsmur

Antikvarisk medverkan

Sturestaden 3:5
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 160042

Sara Bäckman

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlsgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2017

Omslagsfoto: Stigluckan vid St Nicolai kyrka efter åtgärder.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Sara Bäckman, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-34-8

Inledning

Arbogabygdens församling beviljades tillstånd till renovering av stiglucka och stolpar samt målning av grind på Sankt Nicolai kyrka i Arboga, 2013-12-19, Lst dnr 433-4921-12.

Tidigare hade samma församling beviljats tillstånd till renovering av tre partier på kyrkogårdsmuren vid Sankt Nicolai kyrka, 2014-12-11, Lst dnr 433-5310-14.

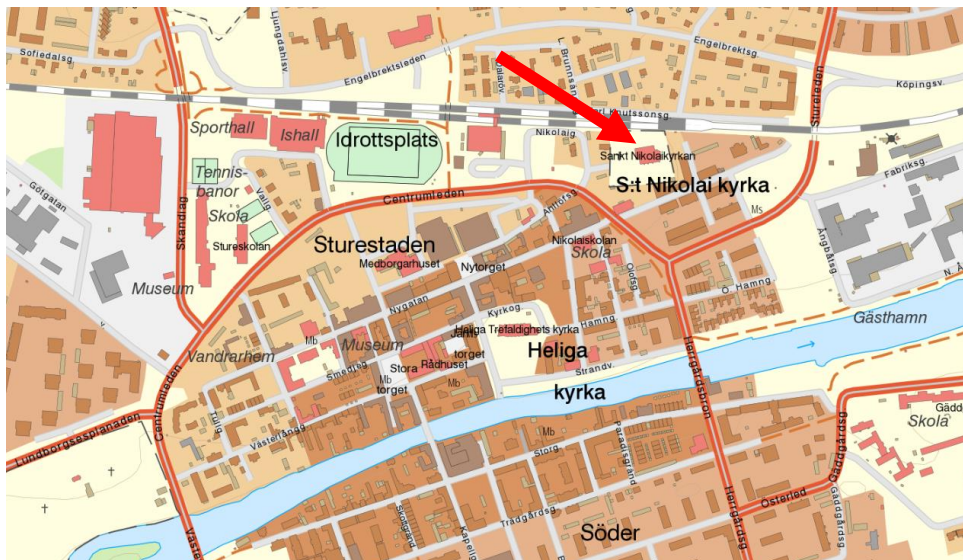
Besluten avsåg renovering av frostskadade partier på stiglucka och på grindstolpar, målning av tillhörande grindar samt en omläggning av kyrkogårdsmuren på tre ställen.

Omläggningen omfattade två-tre meter i södra kyrkogårdsmuren, sex meter i norra muren och 30 meter i nordöstra hörnet och östra murpartiet.

Puts och lagning av stiglucka och grindstolpar utfördes av Eskilstuna Fasad och Kakel AB.

Arbetet med omläggningen av muren utfördes av Trädgårdstjänst AB i Örebro.

Västmanlands läns museum har haft uppdraget som antikvarisk medverkan i ärendet genom bebyggelseantikvarie Sara Bäckman och Emma Karp. Sara Bäckman har sammanställt rapporten.

Utdrag ut karta, Sankt Nicolai kyrka markerad med pil.

Historik

Sankt Nicolai kyrka ligger i Arboga stadskärnas utkant. Kyrkobyggnaden är i huvudsak medeltida. Den är omgiven av en sedan länge avlyst kyrkogård. 1797 anlades bogårdsmuren som idag omgärdar kyrkogården men de äldsta delarna av muren kan vara medeltida. Huvudingången till kyrkogården är belägen i väster genom en stiglucka. Stigluckan är murad och avfärgad med gul puts. I stigluckans valv sitter en dubbelgrind av svartmålat järn. Inga exakta uppgifter finns om stigluckans ålder men den bör vara samtida med murens uppförande. Södra sidans muröppning har en dubbelgrind mellan tegelstolpar, slätputsade och avfärgade i gult. De har pyramidformade krön och en markering i putsen som ger året 1969.

Byggnadsvårdsåtgärder

För åtgärder på stiglucka och grindstolpar har Kristin Balkstens dokument *St Nicololai kyrka Arboga- restaurering ab stiglucka och grindstolpar 2015-04-08* legat till grund.

Stiglucka och grindstolpar

Stora partier av stigluckans putsade ytor har tidigare lagats med ett cementbruk. Detta har bland annat fått till följd att underliggande tegel visade en relativt stor skadebild. Den spruckna cementhaltiga lagningsputsen och bomputs knackades ner. Skadade tegelstenar ersattes. Större håligheter som uppstått efter frostsprängt tegel bottnades med tegelskärvor innan nya putslager påfördes. Till mur- och putsbruk användes Ölandskalk. Grindstolparna målades i en svagt gul kulör eftersom vissa partier hade en del cement kvar.

Den utanpåliggande kopplingsdosan på stigluckan flyttades. En ny matning till armaturen drogs via en fasad kanal som senare putsades över. Marken kring stigluckan justerades så att ytvatten avleds igenom stigluckan och vidare ut på parkeringen. Grindarna till stiglucka och grindstolpar målades med svart linoljefärg.

Mur

Bogårdsmuren kring kyrkogården består av tuktad sten. De största skadorna fanns på murens östra delar. Här lutar marken och muren är uppbyggd som en stödmur som hade börjat luta utåt från kyrkogården. Nivåskillnaden mellan murens inre och yttre marknivå är ca 1-1,5 m. Muren plockades ner och stenar markerades och lades upp i den ordning de låg i muren. Marken innanför muren och murgrunden schaktades ur. Taktegel som hittade bland murstenarna återlades ej. En markduk lades för att förhindra dränerande stenmaterial att blanda sig med organiskt material som hindras växa in i muren. Stenkross lades på murens insida för att underlätta dränering. Muren återuppbyggdes med befintlig sten samt krossad sten som användes som fyllnadsmaterial i skalmurskonstruktionen. Inget bruk användes i arbetet utan samtliga delar kallmurades.

På norra delen av muren plockades den inre delen av muren ner. Mittpartiet rensades från skräp och organiskt material och återfylldes med dränerande stenkross. Växtligheten ovanpå muren bestod av fetbladig sedum. Denna plockades ner och lades tillbaka efter åtgärder. Förhoppningsvis kommer dessa sprida sig.

Resultat

Renoveringsarbetena på stiglucka, grindstolpar samt omläggning av bogårdsmur intill Sankt Nicolai kyrka har skett enligt länsstyrelsens beslut och är godkända ur ett antikvariskt perspektiv.

Bilder

Stigluckan och delar av muren innan åtgärder. Cementlagningar och puts av olika kulörer syns. Vlm_kmvSB-4972.

Stigluckan från kyrkogården. Frostsprängningar på teglet och cementlagningar syns på främst vänstra delen men gömmer sig bakom cementen. Vlm_kmvSB-4976.

Synliga frostsador under bortknackade cementlagningar. Vlm_kmvSB-5161.

Bortknackning av cement på stigluckan mot parkeringen. Vlm_kmvSB-5164.

Stigluckan efter åtgärder och slutstrykning av ölandskalk. Vlm_kmvSB-5347

Grindstolparna under arbete med pytt putslager. Vlm_kmvSB-5169.

Putslagningar gjordes fram till murens naturstenar. Vlm_kmvSB-5171.

Grindstolpar efter färdigställandet med målad grind och vit kalkputs. Vlm_kmvSB-5331.

Grindstolpe med grind efter färdigställande med kyrkan i bakgrunden. Vlm_kmvSB-5343.

Arbetet med nordöstra hörnet. Stenar har placerats tillbaka och rättat efter rätsnören. Vlm_kmvSB-5323.

En av stenarna i muren bär märken efter en fastsättning. Troligen är detta en grundsten där det tidigare har suttit en gravvård. Vlm_kmvSB-5324.

Under arbete med nordöstra hörnet och innan åtgärder på östra muren. Vlm_kmvSB-5327.

Nedplockning av östra muren. Av stenarna till vänster i bild är det fortfarande synligt hur muren lutade. Skalmurskonstruktionen syns tydligt där murens innanmäte är fyllt med mindre stenar. Vlm_kmvSB-5488

Under arbetet med östra muren och nordöstra hörnet plockade stenar i muren bort och lades i rader på den intilliggande parkeringsplatsen. Vlm_kmvSB-5482.

*Under arbetet med den östra muren. En sträng med dräneringsgrus placerades intill muren för att underlätta dränering av vatten från den sluttande kyrkogården.
Foto: Emma Karp, Vlm_kmv-63.*

Östra muren är delvis färdigställd. Stenarna har återställt med ungefär samma placering som innan. Mindre stenar stabiliserar och fyller upp mindre hål i muren. Sedum har placerat på för att ta upp den del av vattnet som faller på muren. Foto Emma Karp. Vlm_kmvEK-70.

De befintliga sedumväxterna som växte på muren plockades ner och sparades under arbetets gång. De placerades ut efter klarställandet och kommer sprida sig över muren. Vlm_kmvSB-5318.

Efter färdigställandet av norra muren. Den stora stenen har inte kunnat rubbas. Stenarna kring den har åtgärdats och mindre stenar har placerats i mellanrum för att fylla och stabilisera muren. Vlm_kmvSB-5319.

Norra muren efter återställande och återplacering av gravvårdar. Foto: Emma Karp. Vlm_kmvEK-59.

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 160042
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	433-4921-12, 433-5310-14
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Sturestaden 3:5
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Arboga
<i>Kommun:</i>	Arboga
<i>Ägare-beställare:</i>	Arbogabygdens församling, Per Lindahl.
<i>Entreprenör:</i>	Eskilstuna Puts och Kakel AB, Trädgårdstjänst i Örebro AB
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Sara Bäckman Karlsgatan 2 722 14 Västerås Tele: 021-39 32 22

– en del av Region Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-34-8